

Poñendo os lentes para a Protección da Infancia

Difusión da Campaña do Consello de Europa para a
Prevención da Violencia Sexual contra a Infancia 1 de cada 5

MEMORIA DE ACTUACIÓNS

2021

ÍNDICE

1. MARCO XERAL

- 1.1 Presentación
- 1.2 Contexto
- 1.3 Descrición do programa

2. INFORME DE RESULTADOS

3. CONCLUSIÓNS, PROPOSTAS E OBSERVACIÓNS

4. MEMORIA ECONÓMICA

ANEXO I – VALORACIÓNS DO PROFESORADO

ANEXO II – VALORACIÓN DAS PERSÓAS FORMADORAS

ANEXO III – MEMORIA GRÁFICA

1. MARCO XERAL

1.1 Presentación

A Asociación “Abuso y Maltrato Infantil No. Galicia” (AMINO.GAL) foi constituída o 26 de xuño do ano 2014 por un grupo de profesionais de diferentes ámbitos (sanidade, educación, servizos sociais, xustiza, etc.) da Comunidade Autónoma de Galicia.

O artigo 5 dos estatutos contempla que as súas finalidades son:

- Sensibilizar, informar e asesorar á sociedade, a colectivos e particulares e aos profesionais sobre o problema dos malos tratos na infancia en todas as súas modalidades.
- Sensibilizar, informar e asesorar á sociedade, a colectivos e particulares e aos profesionais relacionados co ámbito da protección infantil sobre a necesidade de fomentar o bo trato á infancia e adolescencia por parte de todos os axentes sociais.
- Formar e asesorar sobre malos tratos infantís, os malos tratos entre iguais e a atención á infancia e adolescencia en situación de risco e/ou desamparo a profesionais e institucións de todo tipo.
- Promocionar e desenvolver programas de defensa da infancia e adolescencia, tanto a nivel estatal coma no ámbito da cooperación internacional.
- Desenvolver sinerxias con outras asociacións ou institucións.

AMINO.Gal é a única asociación galega que pertence á Federación de Asociacións para a Prevención dos Maltrato Infantil (FAPMI).

Dende a súa constitución, o seu traballo desenvolveuse principalmente na prevención e orientación ás familias, a organización de xornadas e seminarios formativos, así como a impartición de cursos a diferentes perfís profesionais tanto a nivel particular como a través de programas financiados pola Xunta de Galicia.

1.2 Contexto

Os datos

Partindo dos datos da organización “Save the children”, estímase que o 23% das nenas e un 15% dos nenos sofre abusos sexuais antes dos 17 anos en España, con todo hai unha serie de factores clave que inflúen decisivamente nas dificultades de denuncia e persecución. Trátase de delitos que cometen as persoas de máis confianza dos/as menores, exercendo un poder que eles non poden controlar sendo moitas veces inconscientes do que lles está ocorrendo. Con todo, estes feitos velados e moitas veces silenciados, producen uns efectos psicolóxicos devastadores así como unha nefasta influencia no seu desenvolvemento evolutivo.

Faltan profesionais de todos os ámbitos, sociais, policiais, xudiciais e terapéuticos que estean especializados en como tratar e dirixirse aos menores e ademais moi especificamente na terrible problemática o abuso sexual infantil (ASI). Faltan tamén políticas públicas valentes e claramente decididas a loitar contra un inimigo invisible que se esconde nos fogares, nos colexios, nos ximnasios, alí onde haxa nenos e nenas, disposto a arrebatarlles a súa inocencia.

A pesar de todo isto, non é ata o 1 de xullo de 2010, cando aparecerá o primeiro instrumento internacional de loita directa contra o abuso sexual infantil. É a data na que entra en vigor o Convenio do Consello Europa para a protección dos nenos contra a explotación e o abuso sexual, máis coñecido como Convenio de Lanzarote.

O Convenio baseado na Convención das Nacións Unidas sobre os Dereitos do Neno, contempla o abuso sexual dos nenos/as como un delito, con independencia de quen sexa o autor ou do lugar no que se cometa: no fogar, nunha institución adicada o coidado dos nenos/as, a través de redes de crime organizado ou por medio da internet.

É dentro, tamén, do Consello de Europa, o 29 de novembro do ano 2010 cando se inicia en Roma a Campaña contra a violencia sexual infantil “Un de cada Cinco”, que persegue os seguintes obxectivos:

Promover a firma, ratificación e aplicación do Convenio do Consello de Europa para a protección dos/as nenos/as contra a explotación e o abuso sexual;

Proporcionar ós nenos e nenas, ás súas familias/coidadores e ás sociedades coñecementos e ferramentas para previr a violencia sexual contra os nenos, nenas e adolescentes e, deste xeito, crear conciencia acerca de todo o que constitúe violencia sexual contra as persoas menores de idade.

En España, a Campaña está sendo coordinada pola Federación de Asociacións para a Prevención do Maltrato Infantil (FAPMI), coa colaboración do Ministerio de Sanidade, Política Social e Igualdade.

En Galicia, é a Consellería de Política Social en colaboración co Ministerio e FAPMI a que ten atribuída a difusión da campaña e os materiais da mesma.

1.3 Descrición do programa

O Programa “Poñendo os lentes para a protección da infancia” é un proxecto de difusión da Campaña do Consello de Europa para a prevención da violencia sexual contra a infancia “UN DE CADA CINCO” en centros de ensinanza de Educación Infantil, Primaria e Especial de tódalas cidades galegas.

Os **obxectivos** do programa son os seguintes:

Xerais

- Concienciar e sensibilizar ó profesorado e as familias sobre o abuso sexual infantil na nosa sociedade.
- Proporcionar ferramentas de prevención ó profesorado, alumnado e ás familias.
- Proporcionar ferramentas de detección ó profesorado e ás familias
- Transmitir a maneira de actuar ante unha sospeita de ASI
- Dar a coñecer a mensaxe e os materiais da campaña do Consello de Europa “Un de cada Cinco” para a prevención do ASI

Persoas destinatarias

Os destinatarios directos do Programa neste ano 2021 foron os mestres e mestras dos centros de Educación Infantil e Primaria de un total de 62 centros, tanto públicos coma privados de diferentes concellos das 4 provincias galegas; así coma os 4 técnicos de formación que actualizaron os seus coñecementos sobre abuso sexual infantil a través de diferentes formación impartidas ao longo do ano.

Os destinatarios indirectos serían os alumnos e alumnas dos devanditos centros educativos, así coma as súas familias.

Principais actividades do ANO 2021

Formación dos/as técnicos

A actualización da formación dos/as técnicos que imparten os seminarios ten lugar ó inicio do ano de maneira online en dúas xornadas formativas de 6 horas cada unha, os días 23 e 30 de xaneiro de 2021. Ademais, proporciónanse recursos e materiais para que completen a súa formación a distancia. Todos eles realizaran o ano anterior unha formación de 40 horas en maltrato e abuso sexual infantil sendo voluntarios/as do programa Poñendo os Lentes na súa edición anterior.

Ademais realizan dous cursos a maiores: un sobre trauma e abuso no mes de outubro (de 4 horas) e outro sobre maltrato (de 8 horas) no mes de novembro.

Difusión nos centros educativos

Os/as técnicos comenzaron en febreiro a realizar as charlas formativas nos diferentes centros. Os centros foron contactados previamente polas coordinadoras para presentar o programa e para establecer unha data e un horario para realizar a formación.

Por motivo da pandemia, case tódalas charlas realizadas no curso escolar 2020-2021 (de febreiro a xuño) foron impartidas de maneira **online**, a excepción de dúas, nos meses de abril e maio que se realizaron de maneira presencial por preferencia do centro.

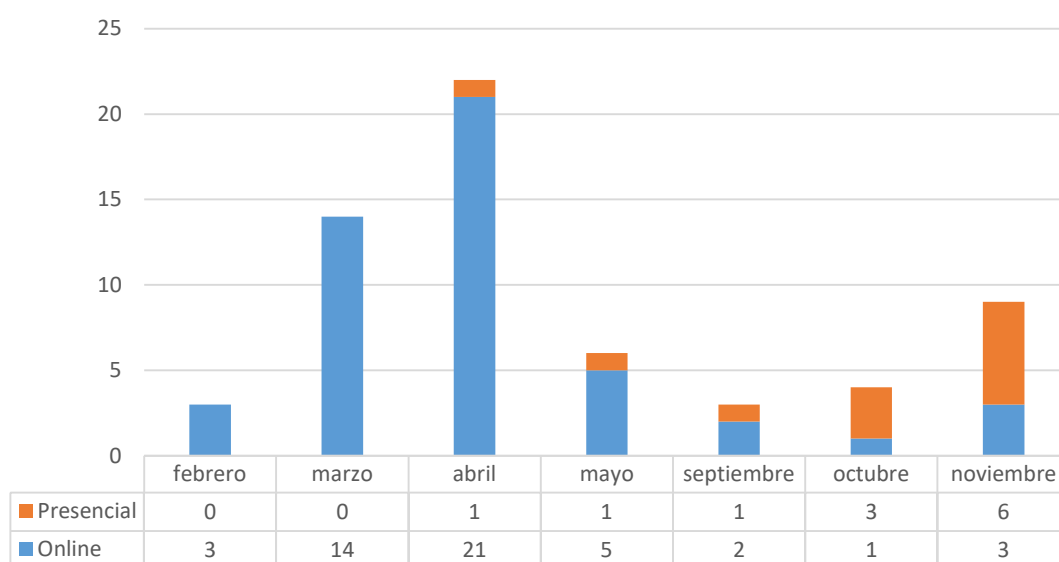

Figura 1. Online vs Presencial

O material amosado na charla formativa se lle facilita ós mestres/as a través de correo postal, concretamente os contos de prevención “A Regra de Kiko”. Por outra banda, os enlaces ó material descargable se facilitan por email, así como a enquisa de valoración da formación.

Co inicio do novo curso escolar 2021-2022 a partir de setembro, se nota un incremento no interese en que a formación sexa presencial, tal e como reflicte a Figura 1.

Seguimento de actuacións e asesoramento

As coordinadoras dentro das súas funcións desempeñan a labor de supervisión das accións formativas dos técnicos. Dita supervisión levouse a cabo contactando sempre cos técnicos, previamente á actuación formativa con fins preparativos e posteriormente, con fins de seguimento e valoración. A supervisión complementouse coa asistencia online nalgúns acutacións nas que se considerou oportuno.

Recollida e análise de datos

Unha vez rematadas as actuacións, as coordinadoras recolleron e analizaron os datos rexistrados na plataforma virtual.

Avaliación do Programa

- Avaliación das sesións recibidas: Realízase a través de enquisas de valoración que son enviadas vía email a cada centro onde se realiza o seminario. Nese mail facilítaselles unha ligazón onde acceden para cubrir a enquisa.
- Avaliación da participación e interese do profesorado: Realízase a través dunha escala de participación e interese que é rexistrada na plataforma de coordinación, e son as persoas que realizan as charlas as que puntuán esta variable.
- Avaliación xeral do programa: Recóllense datos do número de centros que participaron e do número de mestres/as formados/as.

2. INFORME DE RESULTADOS

Participantes

O Programa “Poñendo os Lentes para a Protección da Infancia” traballou a sensibilización, a detección e a prevención do abuso sexual infantil con **987 mestres e mestras** en **62 centros educativos** de Galicia de Educación Infantil, Educación Primaria e Educación Especial. Para realizar estas actuacións se contou coa participación de **4 técnicos de formación e dúas coordinadoras**.

Os centros educativos e Mestres/as formados/as se distribúen da seguinte forma:

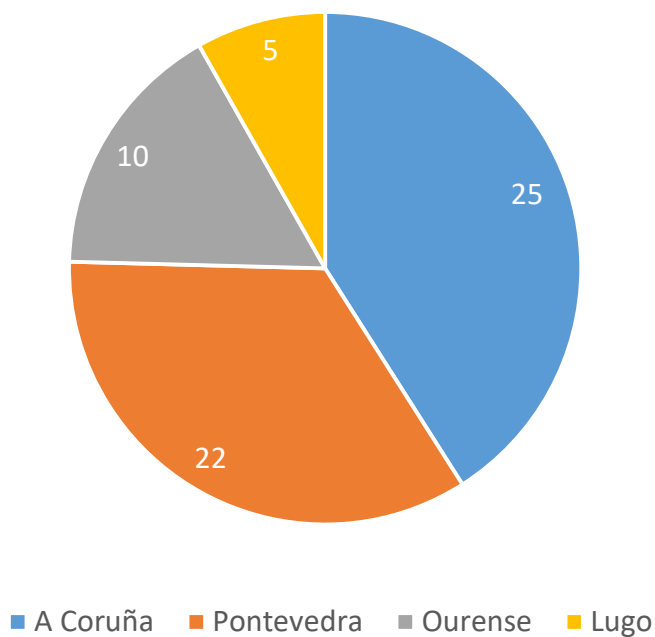

Figura 2. Centros participantes

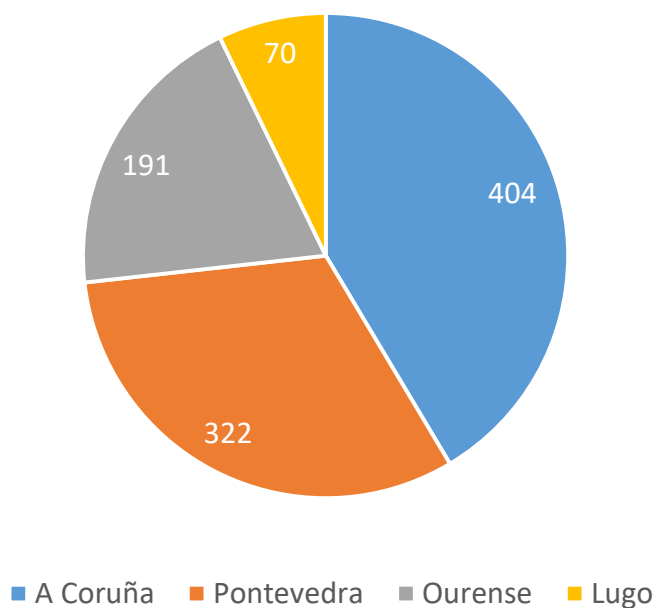

Figura 3. Mestres/as formados/as

Os/as técnicos de formación valoraron o interese e participación xeral amosado polos mestres e mestras en cada seminario, obténdose os seguintes resultados:

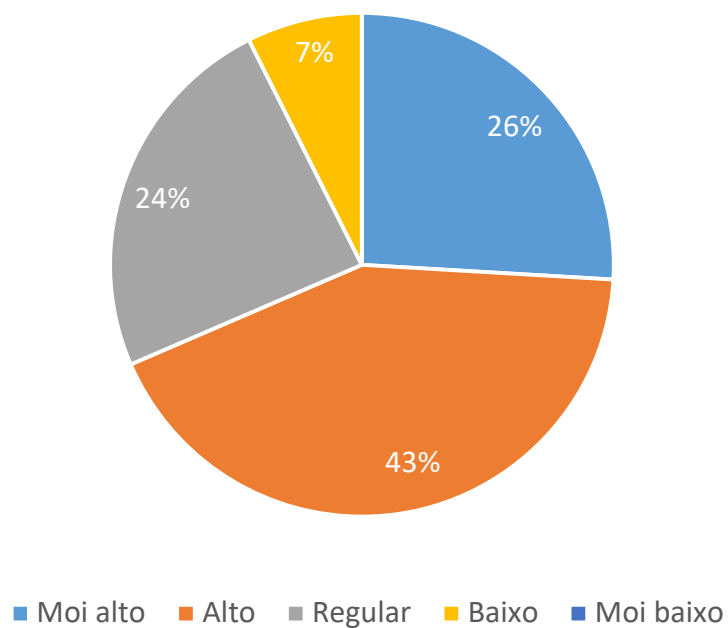

Figura 5. Interese e participación

Coñecementos sobre abuso sexual infantil

Un dos principais obxectivos da Campaña “Un de Cada Cinco” é proporcionar coñecementos e ferramentas para previr a violencia sexual contra os nenos, nenas e adolescentes e crear conciencia sobre todo o que constitúe a violencia sexual contra a infancia.

Coa finalidade de avaliar o grado de coñecemento que teñen os mestres e mestras de Galicia nesta materia, utilizamos diferentes indicadores: **o coñecemento previo** da Campaña “Un de Cada Cinco”, a **realización previa de actividades** de prevención de abuso sexual infantil no centro e o **coñecemento sobre os indicadores** de abuso sexual infantil.

Os resultados obtidos a través dos cuestionarios de avaliación contestados son os seguintes:

P. Coñecías a Campaña “Un de Cada Cinco” antes desta xornada?

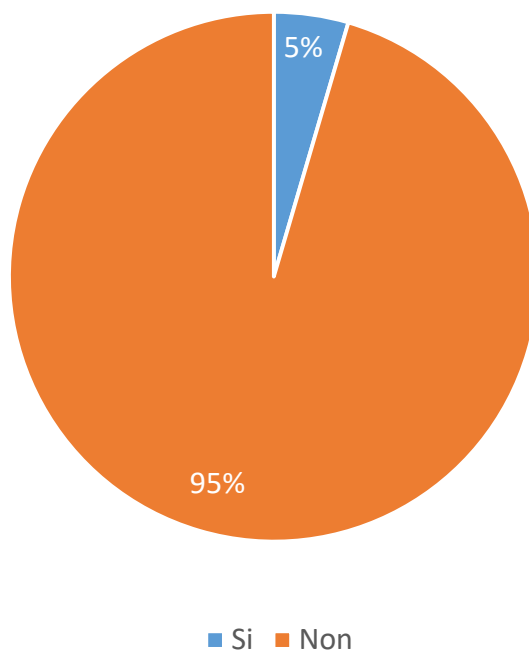

Figura 6. Coñecemento da Campaña “Un de Cada Cinco”

P. Realizáronse actividades de prevención de Abuso Sexual Infantil no seu centro?

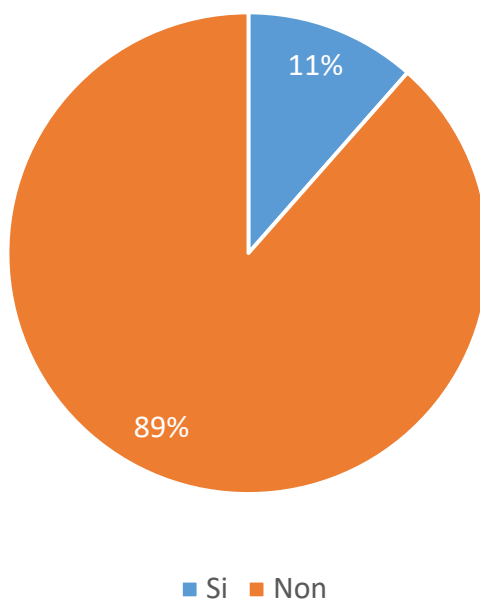

Figura 7. Realización previa de actividades no centro

P. Coñecías os indicadores de Abuso Sexual Infantil antes desta xornada?

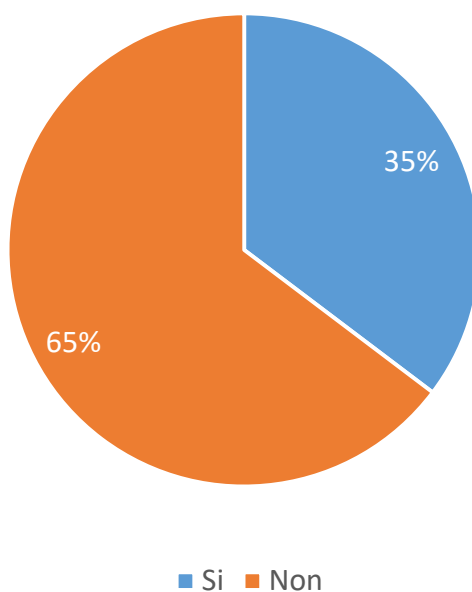

Figura 8. Coñecemento sobre indicadores de Abuso Sexual Infantil

Previsión futura

Os obxectivos principais do Programa son a sensibilización e o aporte de ferramentas de detección e prevención do abuso sexual infantil para o profesorado dos diferentes centros educativos de Galicia. Un obxectivo derivado destes é a protección dos/as menores que son ou poden ser vítimas de abusos. Para avaliar este obxectivo se utilizaron dúas variables: a **percepción da competencia** ante unha sospeita e a **previsión de utilizar o material** de prevención nas aulas.

Os resultados obtidos a través dos cuestionarios de avaliación contestados son os seguintes:

P. Saberías que facer no caso de que algún dos teus alumnos te contara que é vítima de ASI?

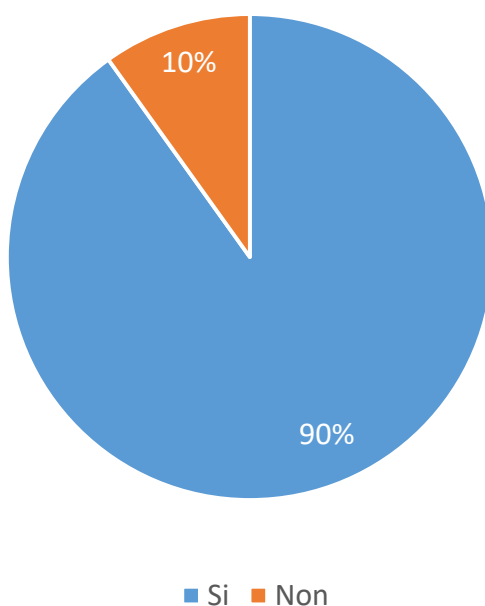

Figura 9. Percepción de competencia ante unha sospeita de ASI

P. Pensas utilizar o material desta campaña cos teus alumnos/as?

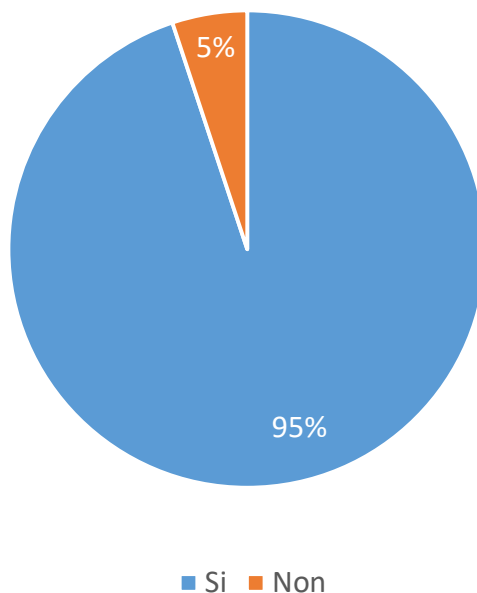

Figura 10. Previsión de uso do material

Valoración da formación

Para avaliar as charlas formativas, os Mestres e mestras puntuaron os seguintes aspectos: o **dominio das personas formadoras**, a **necesidade** da realización desta formación e a **satisfacción xeral** coa formación recibida. Ademais puideron plasmar as súas observacións e comentarios.

Os resultados obtidos a través dos cuestionarios de avaliación contestados son os seguintes:

P. Dominio dos/as formadores/as sobre a materia

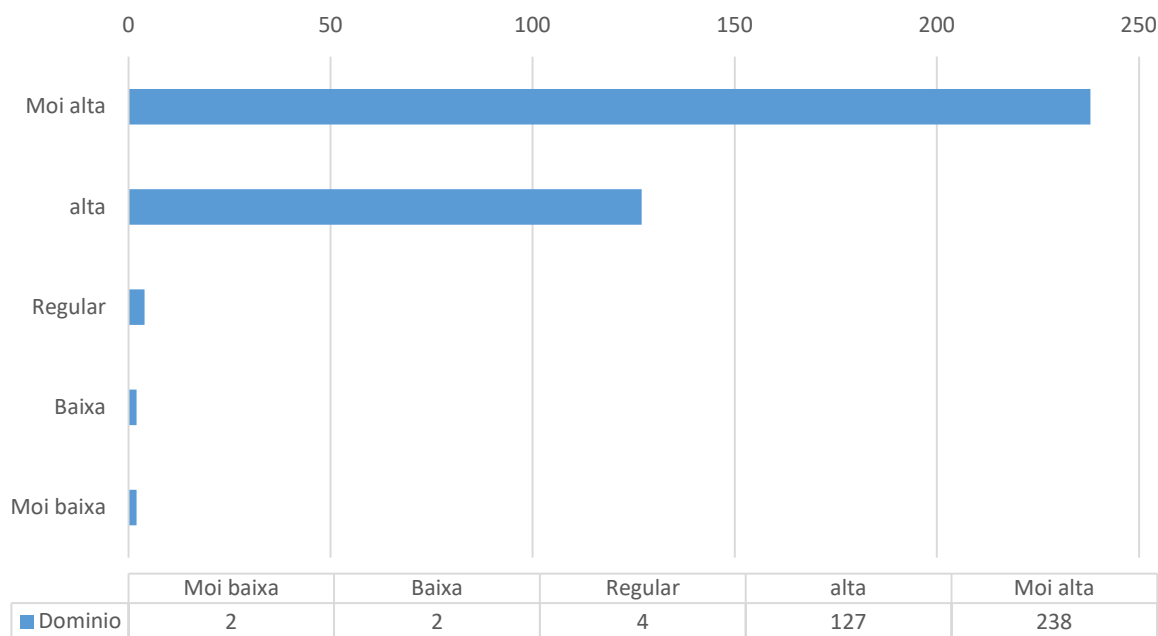

Figura 11. Dominio dos/as formadores/as

P. Necesidade da realización desta formación

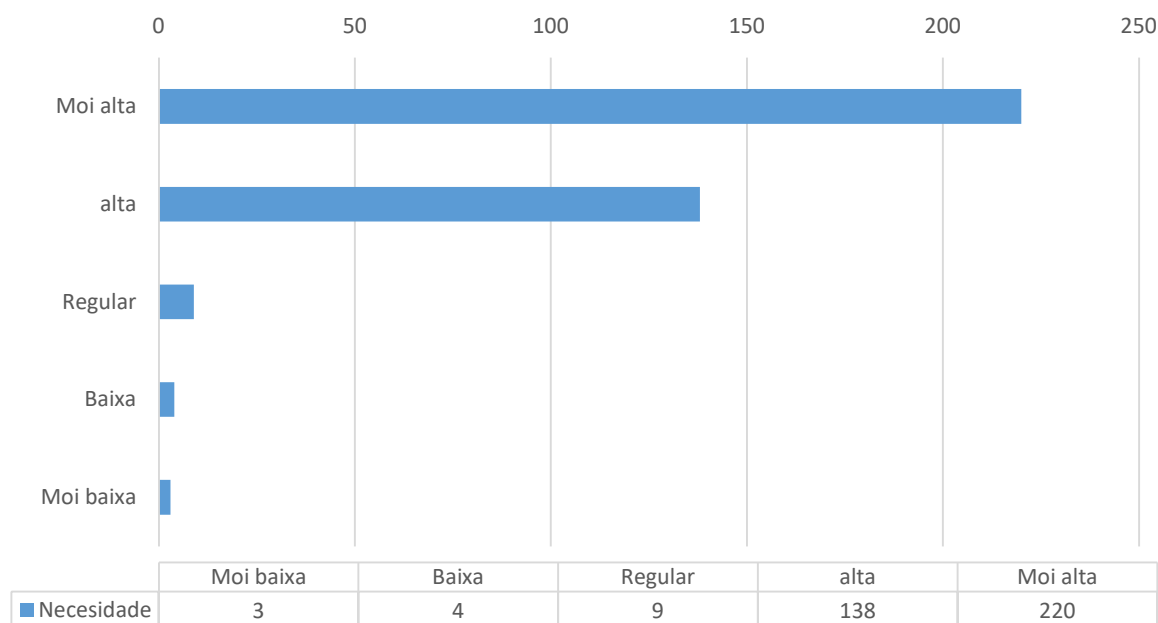

Figura 12. Necesidade da formación sobre ASI

P. Satisfacción xeral coa formación

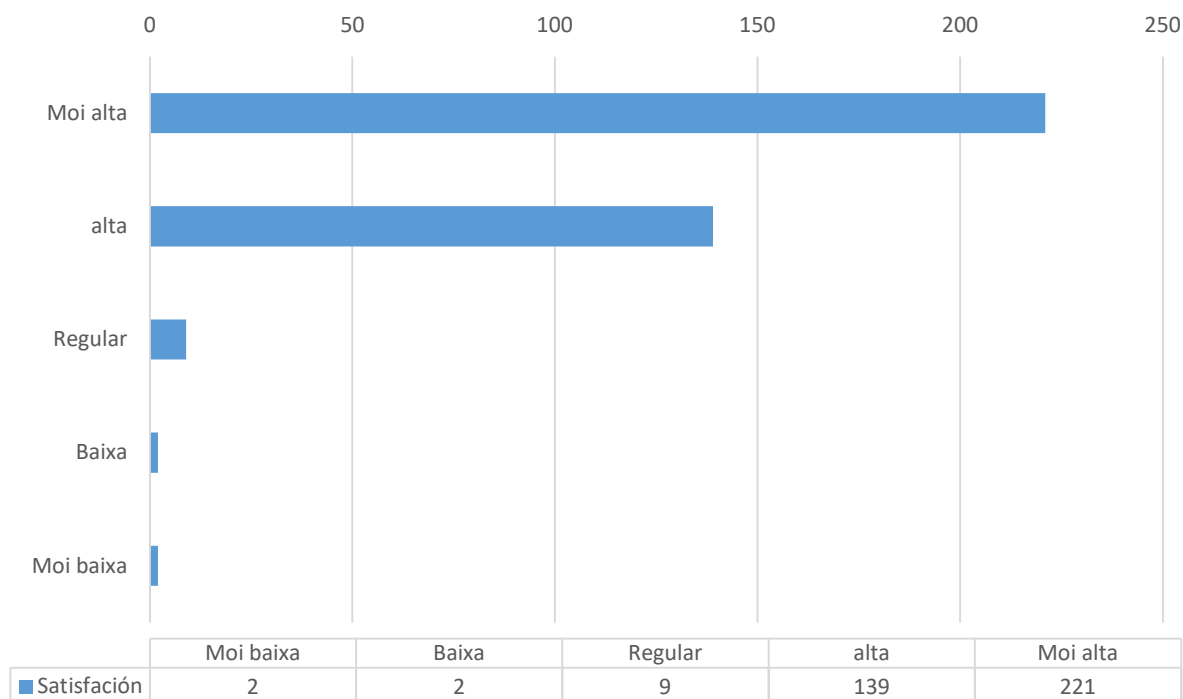

Figura 13. Satisfacción xeral

Con respecto ás observacións sinaladas polos mestres e mestras se destacan as seguintes, que fan referencia á importancia da formación en abuso sexual infantil e á cantidade de traballo que queda por facer:

“Penso que deberíamos propoñer máis actividades dende a propia aula, no día a día para localizar calquera tipo de abuso.”

“A charla pareceume moi interesante pero curta. Ao meu parecer este tema debería reforzarse máis cos profesionais que traballan nos centros, unha formación máis profunda para quitar ese medo a notificar posibles casos.”

“Esta foi unha xornada moi dura, pero moi necesaria para todos os docentes.”

“Quero destacar que é necesario xa un Protocolo de Actuación”

2.1 Programa completo

Engadindo o número de persoas participantes das anteriores edicións do Programa (dende o ano 2018) o cómputo total de profesionais formados a través do Programa Poñendo os Lentes ata agora é de **3.222 + 987 = 4.209.**

3. CONCLUSIÓNS, PROPOSTAS E OBSERVACIÓNS

Principais conclusións

A implementación do Programa este ano, pode calificarse como positiva tendo en conta os resultados obtidos. A incertidumbre respecto á situación xenerada pola COVID fixo que a nosa idea inicial de realizar mais formacións presenciais non se producise, priorizándose a seguridade e facéndose case todo online ata finais do curso escolar pasado. Esta situación fixo que a partida económica destinada a desprazamento apenas se consumise. Por outra banda, a modalidade online permitiunos en numerosas ocasións compatibilizar a formación de mais dun centro simultaneamente, polo que a partida económica destinada a honorarios dos técnicos de formación tamén quedou sen consumirse por completo.

A valoración tanto da necesidade como da calidade desta formación é moi alta.

Ditos resultados permiten, ademáis, establecer as seguintes conclusións principais:

1. NECESIDADE DE FORMAR AOS MESTRES E MESTRAS EN MATERIA DE ABUSO SEXUAL INFANTIL

Os resultados obtidos reflicten que os coñecementos en materia de violencia sexual contra a infancia entre os profesionais que traballan no ámbito educativo son moi baixos.

Coa aprobación da **nova Lei Orgánica de Protección Integral á Infancia e a Adolescencia fronte á Violencia**, búscase a prevención deste tipo de situacións, pretendéndose unha maior sensibilización, detección precoz e prevención con plans públicos dirixidos á

erradicación deste tipo de violencia. E para isto, é fundamental a **formación especializada e continua** das persoas implicadas no proceso (nas que se inclúen por suposto os docentes)

2. NECESIDADE DE INCLUIR A VIOLENCIA SEXUAL CONTRA A INFANCIA COMO CONTIDO FORMATIVO DE CARÁCTER OBRIGATORIO NA FORMACIÓN REGLADA DE CALQUERA ESPECIALIDADE RELACIONADACOA INFANCIA

Seguindo o argumento establecido no punto anterior, consideramos que esta formación debería estar incluída no curriculum universitario e de formación profesional pertinentes.

3. NECESIDADE DE ESTABLECER PROTOCOLOS CLAROS DE ACTUACIÓN ANTE UNHA SOSPEITA DE ASI NO SISTEMA EDUCATIVO

En numerosas ocasións o profesorado dos centros comentou a inexistencia dun protocolo de actuación ante un caso de sospeita de ASI no que hai que actuar de maneira urxente, creando así moita inseguridade entre os profesionais, ó sentir que non están respaldados. Pensamos que pode ser un obstáculo á hora de notificar ou denunciar unha sospeita por parte do profesorado. De feito, a pregunta incluída sobre esta temática, revela que o 100% das respostas de tódolos profesionais que cubriron a enquisa a mesma: **Todos/as cren que é necesaria a existencia dun protocolo específico a seguir ante unha sospeita de abuso sexual infantil.**

Propostas

Atendendo ás conclusións extraídas dos datos do Programa, incorporando as recomendacións dos participantes e atendendo ás implicacións da aprobación da nova Lei de Protección á Infancia, mencionada anteriormente, plantéxanse para sucesivos exercicios as seguintes propostas:

Continuidade do Programa Poñendo os Lentes como formación continua e especializada

Nestas tres edicións do Programa Poñendo os Lentes comprobamos que a formación ofertada foi aceptada e valorada de maneira moi positiva. A labor sensibilizadora, o dar a coñecer esta realidade, foi tamén moi importante, xa que moitos docentes

descoñecían por completo a incidencia do abuso infantil, así como os indicadores e as ferramentas de prevención.

Estes datos evidencian a necesidade de ampliar a formación e ofertala de maneira continua, para aportar ferramentas actualizadas e específicas.

Implementación dos obradoiros de prevención de violencia sexual contra a infancia dentro do currículo escolar

Consideramos que a mellor maneira de promover a prevención de situacións de violencia contra a infancia que busca a nova Lei de Protección é incluíndo no currículo escolar o material existente destinado a este fin.

Nas enquisas de avaliación do profesorado, se reflicte a intencionalidade de levar a cabo estes obradoiros de maneira voluntaria, pero por outra banda, a información final que nos chega por parte dos/as Mestres/as é que lles resulta complicado, xeralmente por falta de tempo, debido á cantidade de actividades curriculares que teñen que levar a cabo.

Polo que unha das nosas propostas sería a inclusión deste contido no eido da educación afectivo-sexual ou emocional, que se leve a cabo dentro das sesións xa existentes.

Inclusión das horas formativas do Programa Poñendo os Lentes como obrigatorias de tódolos centros educativos

Tal e como está plantexado o programa, se conta coa voluntariedade dos centros para participar. Non obstante observamos que moitas veces a información sobre o programa non pasa da persoa do equipo directivo coa que se contacta, decidindo esta mesma sobre a participación ou non.

Consideramos que a violencia contra a infancia é un tema bastante importante para que se esixa unha formación mínima ós centros educativos por parte da Consellería de Educación. E de feito a nova Lei de Protección así o reflicte no art. 4 apartado f) *“Especialización e capacitación dos e das profesionais que teñen contacto habitual cos nenos, nenas e adolescentes para a detección precoz de posibles situacións de violencia”*.

Observacións

No desenvolvemento do Programa ó longo deste ano 2021, dende coordinación tivemos as seguintes percepcións:

- Foi moi positiva a selección das catro personas colaboradoras que se convertiron en técnicos/as de formación. Todas elas foran voluntarias nas anteriores edicións do Programa, polo que partíamos da base de estar seleccionando a xente moi implicada e comprometida coa labor da nosa Asociación.
- Parécenos fundamental que a formación tanto dos/as técnicos como do personal coordinador sexa continua. A formación interna é unha maneira de manernos actualizados/as e enriquecer as formacións que impartimos.
- Como en todas as edicións, existiu unha gran colaboración e resposta por parte dos/as docentes formados/as, mostrando interese no tema e en varias ocasións pedindo asesoramento posterior ás charlas a Amino Galicia, para temas e dúbidas que lles xorden relacionadas co seu alumnado.
- En algunhas ocasións, antes de contactar cos centros xa estes nos solicitaban a formación que coñecían a través de diversas vías (compañeiros doutros centros, redes, publicidade...), o que reflicte a repercusión que os Programa está tendo no ámbito educativo galego.
- Obsérvase unha lixeira diferenza nos coñecementos previos dos/as docentes sobre os indicadores de abuso sexual infantil con respecto o ano pasado. No transcurso do Programa ó longo do 2020, o 26% do profesorado que contestou á enquisa afirmou coñecer os indicadores de ASI, mentres que este ano o fixo o 35%. Habería que comprobar a evolución deste dato co paso dos anos, pero de primeiras nos pode orientar a unha maior visibilización desta temática.
- Despois da primería edición de Poñendo os Lentes, que foi un programa pioneiro en España, entidades doutras comunidades autónomas puxéronse en contacto connosco para reproducir esta mesma metodoloxía para traballar na detección e prevención da violencia contra a infancia nos seus territorios.

ANEXO I – VALORACIÓNS DO PROFESORADO

Enquisa de valoración da charla recibida

Especialidade: Infantil ☐ Primaria ☐ Especial ☐

¿Coñecías a campaña 1 de cada 5 antes desta xornada? Sí ☐ Non ☐

En caso afirmativo, ¿onde a coñeciches?

¿Realizáronse actividades de prevención de Abuso Sexual Infantil no seu centro?

Sí ☐ Non ☐

¿Coñecías os indicadores de Abuso sexual infantil antes desta xornada? Sí ☐ Non ☐

¿Pensas utilizar o material desta campaña cos teus alumnos/as? Sí ☐ Non ☐

¿Saberías que facer no caso de que algún dos teus alumnos te contara que é vítima de ASI? Sí ☐ Non ☐

Cres necesaria a existencia dun protocolo específico a seguir ante unha sospeita de abuso sexual infantil? Sí ☐ Non ☐

Satisfacción coa xornada

Dominio dos formadores sobre a materia:

Moi baixa ☐ Baixa ☐ Regular ☐ Alta ☐ Moi alta ☐

Necesidade da realización desta formación:

Moi baixa ☐ Baixa ☐ Regular ☐ Alta ☐ Moi alta ☐

Satisfacción xeral coa formación:

Moi baixa ☐ Baixa ☐ Regular ☐ Alta ☐ Moi alta ☐

Observacións e comentarios

ANEXO II – VALORACIÓN DAS PERSOAS FORMADORAS

Rexistro e valoración das persoas formadoras

Data:

Nome do Centro:

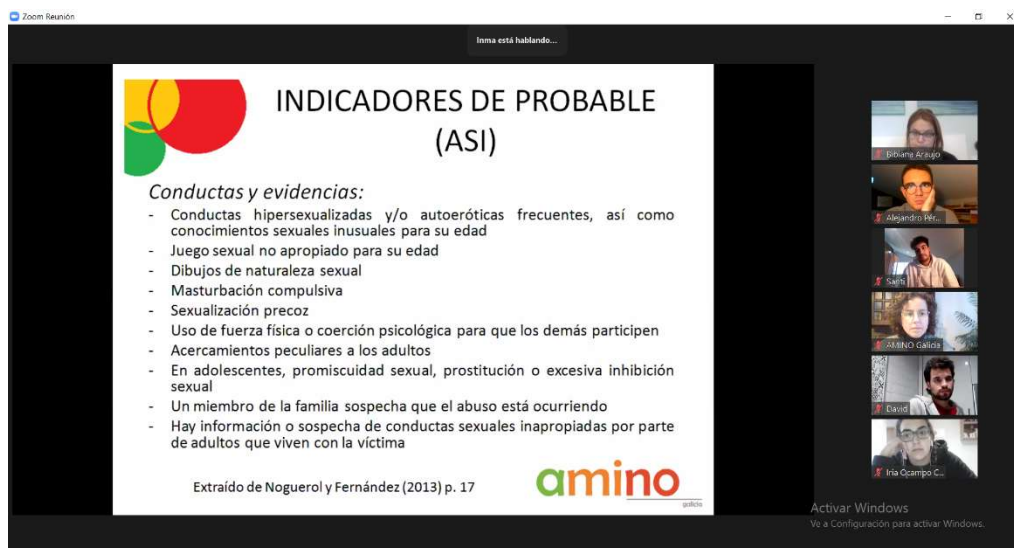
Poboación:

Nº de asistentes:

Interese e participación: (Moi alto, Alto, Regular, Baixo, Moi Baixo)

Observacións:

ANEXO III – MEMORIA GRÁFICA

1ª xornada de Formación online dos/as técnicos o 23 de xaneiro de 2021

Materiais aportados ós/as técnicos e contos que se lle facilitan ós centros

Materiais aportados ós/ás técnicos para dinamizar a formación

Material aportado ós/ás técnicos para dinamizar a formación

Seminario presencial no CRA de Tomiño